

OD POVIJESNOG DO SUVREMENOG GRBA GRADA ĐAKOVA

Stručni rad

UDK 929.6(497.5 Đakovo)

Mr. sc. BORISLAV BIJELIĆ

Muzej Đakovštine

Radićeva 9

31400 Đakovo

U ovom radu autor daje transparentan uvid u genezu gradskog grba. Raspravljajući o povijesnom grbu Grada posebna pozornost usmjerena je na značenje njegovih sadržajnih odrednica i vremena nastanka, a kod varijanti njegova recentnog redizajniranja na rekonstrukciju aktivnosti vezanih za izradu novih grbova, kako onog nastalog u drugoj polovici 80-ih godina, kasnije prilagođenog potrebama obilježavanja 750. obljetnice Đakova, tako i suvremenog gradskog grba odobrenog od Ministarstva uprave potkraj 1993. godine. U članku se, također, govori i o nekim disonantnim tonovima vezanim uz idejno i tehničko rješenje najnovijeg, suvremenog grba Đakova koji je, za razliku od dva prethodna, u relativno kratkom vremenu, postao istinskim simbolom Grada.

Kao većina hrvatskih gradova i grad Đakovo ima svoj grb. Za razliku od nekolicine gradskih grbova čije se pojavljivanje može prilično točno vremenski locirati, čak toliko točno da se sa sigurnošću navode godine njihova prva pojavljivanja, s grbom Đakova, nažalost, to nije slučaj. Nastao najvjerojatnije potkraj 18. stoljeća korišten je (ako je korišten?), sve do unatrag nekoliko desetljeća, u svom izvornom obliku. Sredinom osamdesetih godina, uoči obilježavanja 750. obljetnice Grada, povijesni grb Đakova doživio je radikalne transformacije koje su za posljedicu imale udaljavanje od povijesnog predloška, kao uostalom i heraldičkih pravila obveznih pri izradi grbova. Službena uporaba toga grba trajala je samo nekoliko godina. Demokratskim promjenama otpočetim početkom devedestih godina postavilo se, između ostalog, i pitanje revizije dotada važećih simbola Grada: grba, zastave i pečata. Lipnja 1992. godine Izvršno vijeće Skupštine općine Đakovo pokrenulo je u tom smislu i prve aktivnosti¹. One će u konačnici rezultirati prihvaćanjem rješenja za izradu novog grba Grada, ali ne bez stanovitih propusta koji su, prije svega, bili odraz nedorečenog idejnog rješenja i nama tako svojstvene

administrativne aljkavosti. Tijekom 1993. godine, na taj način učinjene pogreške, uglavnom su korigirane, te je Grad, nakon dugo vremena, konačno dobio heraldički valjani grb koji se tek neznatno razlikovao od izvornog, povijesnog grba Đakova.

Na sljedećim stranicama pokušat ću, na osnovu literature i pristupačnih izvora, reći nešto više o povijesnom grbu Đakova i spomenutim etapama njegova redizajniranja.

I. POVIJESNI GRB ĐAKOVA

Kao što sam već istaknuo, o postanku, pa čak i izgledu povijesnog grba Đakova, ne zna se puno. Koliko mi je poznato originalni grb sačuvan je na otisku pečata koji se čuva u Zbirci otisaka pečata Arhiva Hrvatske², na crtežu stropa sljemenske kapelice, te u knjizi Emilija Laszowskog "Grbovi Jugoslavije". U samom Đakovu crtež povijesnog grba Grada sačuvan je u župnoj crkvi Svih svetih i na zgradi Gradskog poglavarstva. Grb u crkvi Svih svetih naslikan je u njevoj unutrašnjosti, povrh pjevališta, 1885. godine, u vrijeme obnove crkve za biskupovanja J. J. Strossmayera. Što se pak tiče grba na fasadi zgrade Gradskog poglavarstva, koji je teško dostupan i nalazi se u vrlo lošem stanju, toliko lošem da bi možda bilo

¹ Ako ne prvi, onda svakako jedan od prvih pisanih tragova koji je u vezi sa spomenutom problematikom zaključak je Izvršnog vijeća Skupštine općine Đakovo donijet na 52. sjednici održanoj 4. lipnja 1992. godine. U zaključku stoji da će Izvršno vijeće izradu idejnog rješenja za reviziju grba, zastave i pečata Grada povjeriti akademskom slikaru Ivanu Tuni Jakiću. Vidi (DMĐ: 1/1)

² Otisak se čuva pod inventarnim brojem 860/29. Oko grba, koji je kružnog oblika, stoji natpis OPID. DIAKOVAR.

Slika 1. Povijesni grb Đakova na otisku pečata iz 19. st.

Slika 2. Gradski grb preuzet iz knjige E. Laszowskog

preciznije reći sa se tu radi tek o njegovim ostacima, sa sigurnošću se može ustvrditi da se na zgradi nalazi od njezina dovršenja 1901. godine³.

Od spomenutih grbova za opis je najprikladniji, i najširem krugu zainteresiranih najlakše dostupan, grb uvršten u knjigu E. Laszowskog. Napravljen je u obliku štita, bez kacige s nakitom i plašta, kao uostalom i grbovi većine drugih gradova. U njegovom centralnom dijelu nalazi se pročelje današnje crkve Svih svetih. Između dva klasicistička stupa, diskretno odvojeni ulaznim vratima i malim prozorom, postavljeni su likovi sv. Petra apostola (na heraldički desnoj strani) i sv. Pavla apostola (na heraldički lijevoj strani). U gornjem dijelu štita dominira krov crkve s malim križem i po jedna, razmjerno velika šestokraka zvijezda sa svake njegove strane.

Opis grba, dakako, ne bi bio potpun ako bismo izostavili boje, jedan od relevantnijih heraldičkih elemenata. Povijesni grb Đakova, ili još preciznije, grb kojeg smo ovdje prihvatili kao takav, sadrži 6 različitih boja. Vanjski obrub grba, kao i obrubi onoga što on sadrži (sveci, zvijezde, pojedini dijelovi crkve) crne su boje. Crkva, koja je bijela, stoji na zelenoj podlozi. Pozadina je modra, krov i odjeća jednog od svetaca je crvena (Petar), a drugog (Pavla) zelena. Aureole oko njihovih glava i zvijezde su žute, a vrata crkve smeđa. Sličan

predložak, kada je opisivao boje grba Đakova, mora da je imao i biskup Stjepan Bauerlein. O bojama grba Grada on je zapisao: "Na zelenoj pozadini stoji pročelje đakovačke župne crkve u bijeloj boji. Pozadina je modra. Krov kapele je crven. Vrata koja su zatvorena smeđa su. Jabuka s križem na vrhu krova kao i šestokrake zvijezde su zlatne (žute)... Lik sv. Petra je sa ključevima (dva ključa) u ljevici i u zelenom odijelu. A lik sv. Pavla s mačem u desnici je u crvenom. Aureola oba sveca je zlatna (žuta)." (DMĐ: 1/2)

Komparirajući ova dva opisa, barem kada su boje u pitanju, vidljivo je da se tu radi o gotovo identičnim grbovima. Razlika je u tome što biskup ne spominje crnu boju, te što je zamijenjena boja odjeće svetaca. Za razliku od biskupova opisa, na grbu Đakova koji je ovdje uzet kao predložak, sv. Petar ima crvenu halju, a u ruci, čini se, drži jedan, a ne dva ključa, dok je odjeća sv. Pavla zelena.

Za razliku od boja, sadržaj grba omogućava nam da, barem približno, možemo odrediti vrijeme njegova nastanka, te ukazati na vrijednosni sustav autora, odnosno naručitelja grba. Izgled portala crkve Svih svetih, kao i "turska" odjeća svetaca, daju nam za pravo postanak grba smjestiti krajem 18. stoljeća. Likovi kršćanskih svetaca dokaz su da grb nije mogao nastati prije izгона Turaka (1687. g.), ali ni znatno poslije toga. "Turska odjeća" kršćanskih apostola odraz je stila kulture življenja u postturskoj Slavoniji, stila koji je nastao kroz stoljeće i pol turske vladavine i trajao najduže do kraja 18. stoljeća. Znatno više i puno preciz-

³Ovu tvrdnju potkrepljuju fotografije i razglednice tiskane u to vrijeme, ili tek nekoliko godina kasnije. (Fotomonografija starog Đakova, 1995.: 21)

nije o vremenu nastanka grba Đakova govori izgled portala crkve Svih svetih⁴.

Od vremena protjerivanja Turaka i konsolidacije turbulentnih, gotovo kaotičnih zbivanja nastalih u godinama nakon njihova odlaska, uslijedili su i prvi radovi na kristijanizaciji "turskog" Đakova. Početne korake na preuređenju džamije u crkvu (današnju župnu crkvu Svih svetih) učinio je biskup Đuro Patačić (1703. - 1716.). Za njegova biskupovanja srušeni su minareti i učinjeni još neki manji zahvati kojima je džamija preuređena u mjesto primjereno za kršćansko bogoslužje. Patronom crkve proglašen je sv. Juraj. Do sredine 18. stoljeća, za vrijeme Patačićevog nasljednika Petra Bakića (1716.-1749.), crkva dobiva barokni izgled, a 1762. godine preimenovana je u župnu crkvu Svih svetih (ŠULJAK 1979.: 89). Sljedeći veći zahvati na crkvi učinjeni su za biskupa Franje Krtice (1773.-1805.) koji je barokni portal zamijenio klasicističkim, te biskupa Antuna Mandića (1806.-1815.) za čijeg je vremena sagrađen zvonik. Na osnovu gore iznesenih činjenica Antun Jarm izvodi, po mom sudu, valjani zaključak: "Na gradskom grbu je pročelje župne crkve bez zvonika. To najočitiije potvrđuje, da je grb nastao nakon što je biskup Franjo Krtica podigao klasicističko pročelje, krajem 18. stoljeća, a prije nego što je biskup Mandić dao na crkvi podići sadašnji toranj." (JARM 1997.: 12)

⁴O župnoj crkvi Svih svetih pisali su mnogi, kako crkveni, tako i svjetovni povjesničari, povjesničari umjetnosti i arheolozi. Bez ambicija da na ovom mjestu dam sustavan pregled svega što je na tu temu napisano, navest ću samo neka mišljenja novijeg datuma, i to ona koja se odnose na ishodište njezine geneze. U knjizi "Đakovo biskupski grad" Andrija Šuljak napisao je: "Đakovačka župna crkva Svih svetih najzanimljivija je građevina iz turskog doba u Slavoniji. Njezina je povijest još uvijek dosta nejasna. Teško je reći kada je sagrađena i tko ju je gradió. Jedni misle da je ona srednjovjekovna crkva svetog Lovre, koja se 1336. godine spominje kao župna crkva u Đakovu, a Turci je pretvorili u džamiju. Drugi smatraju da je ona izvorno turska građevina, na što očito upućuje bizantsko-maurski stil arhitekture. Čini se da je ovo drugo mišljenje vjerojatnije, pogotovo kad znamo, da su Turci nerado pretvarali kršćanske crkve u džamije." (ŠULJAK 1979.: 88-89)

Tone Papić i Božica Valenčić dijele Šuljakovo mišljenje. "Arheološkim istraživanjima unutar crkve i u njezinoj neposrednoj okolici nisu pronađeni ostaci starije građevine, čime je nepobitno utvrđeno da džamija nije sagrađena na temeljima srednjovjekovne crkve Sv. Lovre ni neke druge građevine. Pronađen je, međutim, veći broj grobova unutar i oko crkve, što upućuje na to da je džamija podignuta na srednjovjekovnom kršćanskom groblju; budući da se tada pokapalo u crkvi i oko nje, postoji opravdana mogućnost da je srednjovjekovna crkva, vjerojatno Sv. Lovre, bila negdje u blizini." (PAPIĆ-VALENCIĆ 1990.: 40)

U nedavno obranjenom magistarskom radu Krešimir Filipec, doduše kao periferni problem, spominje i župnu crkvu. Autor ističe da džamija nije izgrađena na temeljima crkve Svetog Lovre, ali ni bilo koje druge građevine. "Ostaci neke starije građevine koja bi se mogla dovesti u vezu s crkvom nije pronađena ni prigodom zaštitnih istraživanja provedenih 1995.-1997. godine." (FILIPEC 1998.: 205)

Dvojbe oko toga jesu li na grbu Grada likovi svetog Petra i Pavla, ili nekih drugih svetaca, gotovo da i nema. Naime, aureole oko njihovih glava svjedoče da je riječ o svecima, a da je baš riječ o spomenutim apostolima govore ikonografski atributi vezani uz njihove osobe. "Na većini slika Petar je prikazan kako drži ključeve neba. Nekad su to dva različita ključa: jedan zlatni za nebo i jedan željezni za pakao. Kadšto drži u ruci ribu, kao ribar ljudskih duša. Povremeno se kraj njega javlja pijetao, što je u vezi s njegovim nijekanjem Krista. Plašt mu je redovito jasne žute boje koja označuje objavljenu istinu." (LEKSIKON 1990.: 457) Za razliku od Petra, Pavao se prepoznaje ponajprije po maču, od kojeg je i poginuo, te knjizi ili svitku papira koji simbolizira mnogobrojne poslanice koje je napisao s ciljem širenja kršćanstva. (LEKSIKON 1990.: 454)

Iako opisi svetaca na našem predlošku u potpunosti ne kolidiraju s njihovim uobičajenim ikonografskim oznakama, sličnost je ipak tolika da se identitet svetaca ne može dovesti u pitanje. To tim više što je uobičajeno da se likovi sv. Petra i Pavla prikazuju zajedno, ali i stoga "što je u biskupskom gradu Đakovu katedrala posvećena sv. Petru (...), a tadašnja katedrala je sigurno bila manje markantna građevina od upravo obnovljene župne crkve. Tako je u grbu povezano dvoje: pročelje župne crkve i katedralni patroni." (JARM 1997: 12)

II. REVITALIZACIJA GRADSKOG GRBA

Kako i u kojoj mjeri se grb Đakova upotrebljavao tijekom gotovo 200 godina njegova postojanja, pitanja su na koja će preciznije odgovore vjerojatno ponuditi neki budući istraživači. Tijekom, barem jednog segmenta 19. stoljeća, grb Đakova nalazio se na pečatu Grada, a od 1945. godine, iako službeno nije bio zabranjen, nije u javnoj uporabi - nema ga na službenom pečatu, nije dio ikonografije službenih manifestacija itd. U kontekstu rasprave o spomenicima kulture Đakova grb spominje, i donosi njegovu fotografiju, Hedviga Dekker. (DEKKER 1959.: 75) Osim Dekkerove fotografiju grba i uzgredna zapažanja o njemu iznio je, u ovom radu već citiranoj knjizi, i Andrija Šuljak. (ŠULJAK 1979.: 5, 89) Drugog pisanog i slikovnog spomena o grbu, koliko mi je poznato, nema, iako je možda bilo za očekivati da bi mogao biti reafirmiran kroz smotru "Đakovački vezovi", odnosno Prigodnu reviju čiji se prvi broj pojavio 1970. godine i koja, osim u jednom slučaju, kontinuirano izlazi, sve do danas.

Inicijativa za utvrđivanje grba grada Đakova pokrenuta je 1984. godine od strane Skupštine općine Đakovo. Na sjednici održanoj 27. prosinca donesena je

Odluka o pristupanju radnjama za utvrđivanje grba grada Đakova (SVOĐ 1984.: 32). U Odluci, koja sadrži pet točaka, povjeravaju se Komisiji za odlikovanja⁵, proširenoj s predstavnicima društveno-političkih organizacija, sve predradnje potrebne za utvrđivanje grba Grada. Pod predradnjama, stoji u točki 3., smatra se istraživanje povijesti postojećeg grba "koji u novijoj povijesti grada nije ustanovljen" (SVOĐ 1984.: 32).

Izravni doprinos članova Komisije na istraživanju grba Grada nije nam poznat, a prema svemu sudeći, ako je uopće na tom planu nešto rađeno, rezultati su bili minorni. Upravo stoga odlučeno je na 91. sjednici Izvršnog vijeća Skupštine općine Đakovo, održanoj 4. prosinca 1984. godine, da se istraživanje povijesti grba povjeri prof. Vasiliju Pejoviću iz Bilja (DMĐ: 1/12). Na istoj sjednici Komisija za odlikovanja dobila je zadatak da ugovorno regulira prava i obaveze zainteresiranih strana, Izvršnog vijeća Skupštine općine i Vasilija Pejovića, što je, samo nekoliko dana kasnije, i učinjeno. Ako izostavimo opća mjesta neizbježna u ugovorima sličnog tipa, pozornost treba obratiti na točku 2. Ugovora u kojoj se kaže: "Komisija za odlikovanja Skupštine općine Đakovo, obvezuje se da će prof. Vasiliju Pejoviću osigurati uvid u sve postojeće dokumente na području općine Đakovo ... ." (DMĐ: 1/14)

Tijekom sljedeće, 1985. godine, Pejović je Komisiji priložio spis pod naslovom "Neka zapažanja kao prilog ikonografskoj analizi đakovačkog grba". (DMĐ: 1/17) Nakon što je iznio opća mjesta o ikonologiji autor je ponudio svoju interpretaciju povijesnog grba Đakova. Ta interpretacija, gledano s distance od petnaestak godina, ne može se u potpunosti prihvatiti, ali ni ignorirati. Dapače, riječ je o poticajnoj, kompetentnoj elaboraciji internog karaktera što se, mišljenja sam, mora imati u vidu ako ju se želi valorizirati.

Imena T. Smičiklase, F. Šišića, R. Horvata, V. i N. Klaić i J. Bösendorfera samo su neka od imena najznačajnijih hrvatskih povjesničara čije je radove Pejović konzultirao, ali, kako je ustvrdio na početku svoga spisa, o postojanju đakovačkog grba nije našao niti jednog retka. Od knjiga u kojima se spominje grb

citirao je samo knjigu Hedvige Dekker. Upravo stoga, zbog pomanjkanja relevantne literature, analizu grba autor je zasnovao na interpretaciji njegova sadržaja.

Nakon što je konstatirao da je na povijesnom grbu Grada prikazana župna crkva Svih svetih i likovi sv. Petra i Pavla apostola, autor je prišao ikonološkoj analizi spomenutih svetaca ističući da "ikonološka analiza ne otkriva samo koliko se slikar ili kipar drže teksta, nego nam - što je za suvremenog promatrača možda još važnije - omogućuje da spozna koliko, odstupajući od drevnih izvora, prati suvremeni život." (DMĐ: 1/17) Sukladno tomu autor je mišljenja da su apostoli u "turskoj odjeći" odraz kreativnog duha umjetnika koji ih je napravio, ili pak zahtjeva crkve koja je, nema sumnje, grb naručila. Razlog zašto bi crkva naručila svece u "turskoj odjeći" autor vidi u tomu što su nekoć pobjedniku pripadala dobra pobijedenog, pa i odjeća. Ta činjenica je, kaže se dalje, tadašnjem puku bila poznata, te je on u konkretnom slučaju mogao prepoznati namjeru autora grba da i na taj način istakne pobjedu kršćanske vojske nad Turcima.

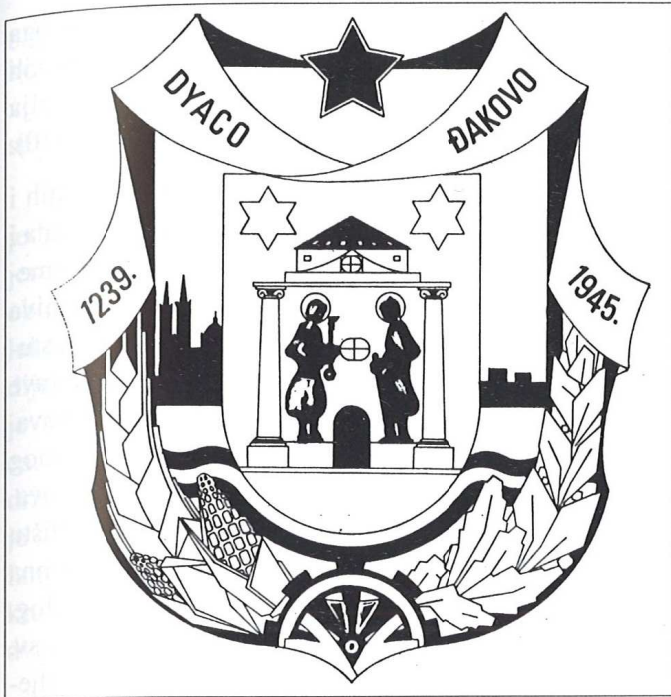
Na kraju elaborata, nastojeći odgovoriti na pitanje zašto su na grbu prikazani baš Petar i Pavao, uz već u ovom radu spomenute razloge, Pejović ističe i jedan novi, ne previše uvjerljiv, ali svakako zanimljiv. Naime, tvrdi on, s obzirom da je u Gorjanu (današnjim Gorjanima) do 1660. godine sigurno postojala crkva Sv. Petra i Pavla, koja je do kraja stoljeća srušena, kaptolu je to bio razlog više da se opredijeli upravo za ova dva sveca.

Osnovna insuficijentnost cjelokupne Pejovićeve analize, po mom sudu, leži u činjenici što u njoj nije posvećen dovoljan prostor crkvi Svih svetih, najmarkantnijoj figuri grba. Bez poznavanja razvojnih faza crkve, čini se, nije moguće, čak niti približno, odrediti vrijeme nastanka grba. Doduše, to možda i nije presudan trenutak vezan za potrebu njegovog kvalitetnog redizajniranja, ali je svakako značajna činjenica u cjelokupnoj strukturi priče o grbu grada Đakova.

Početak 1986. godine novi grb bio je dovršen, a službeno prihvaćen na sjednici Skupštine općine Đakovo održanoj 20. ožujka. U Odluci o utvrđivanju grba grada Đakova daje se njegov precizan opis: "Osnova grba je pravokutnog oblika na koji se nastavlja u donjem dijelu polukružni završetak i tako tvori štit, proporcionalno veći od starog, koji na njemu leži. U lijevom međuprostoru smještena je silueta katedrale romaničnog stila, dok se na desnoj strani nalaze obrisi suvremenih arhitektonskih zdanja. Nedaleko od njih obje strane povezuju dvije zakrivljeno-valovite trake, koje simboliziraju rijeke Vuku i Savu.

⁵ Komisija za odlikovanja konstituirana je svibnja 1982. godine. Predsjednik joj je bio Roko Brlošić, a članovi Andrija Konjuh, Blanka Mikšić, Matija Marinović i Pavo Šarčević. Tijekom 1984. Roko Brlošić razriješen je dužnosti predsjednika, a Blanka Mikšić člana Komisije. Na njihova mjesta imenovani su Stanko Blažević, odnosno Dragutin Žigolić (DMĐ: 1/18) te (SVOĐ 1984.: 12) i (SVOĐ 1984.: 243-4). Tko su bili predstavnici društveno-političkih organizacija, iz materijala s kojim raspolazem, nije poznato.

Slika 3. Gradski grb prihvaćen 1986.

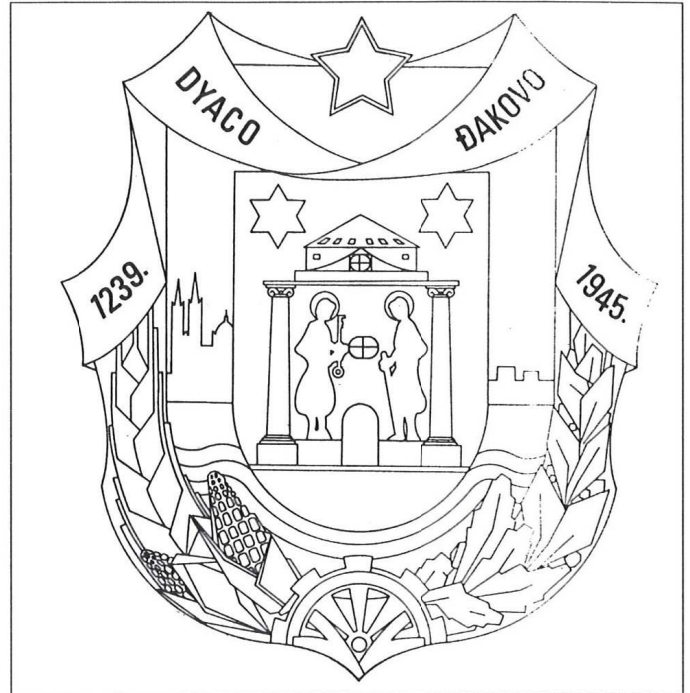
Na gornjoj ivici velikog štita - obrambenog elementa - smještena je dominantno petokraka zvijezda. Od zvijezde pruža se simetrično na obje strane presa-vijena traka sa nazivima i godinama na uvinutim kra-jevima. Na traci, lijevo od zvijezde, ispisan je sredn-jevjekovni naziv grada DYACO i 1239. godina broj-kama. Taj povijesni datum odnosi se na povelju, kojom je određen teritorijalni posjed Đakova.

Na desnom dijelu iste trake latinicom je ispisan na-ziv ĐAKOVO, a na uvinutom dijelu godina oslobođenja Đakova 1945. Polukružno postavljen don-ji dio amblema čine simboli: poljoprivrede, industrije, šumarstva i vinogradarstva. Oni leže na površini koja je od trake malo ulegnuta, da bi se u produžetku oval-no proširila i u oštrici spojila s desnom stranom, što predstavlja napredak grada, zajednički smjer i težnju k uspjehu svih djelatnosti na području Đakova i okolice.

Ispred godine 1239. nalazi se uski kraj klasa pšeni-ce, koji se postupno širi prema klipovima kukuruza, gdje ga prihvaća zupčanik i povezuje s desnom stran-om, odnosno s lišćem hrasta. Ispod godine 1945. u hrast-šumu uklapa se grančica lovora, simbol slave, pobjede." (SVOĐ 1986.: 6)

Isti grb tek neznatno je redizajniran za proslavu 750. obljetnice Grada. Godina 1945. zamijenjena je godinom 1989., a dodana je i traka s natpisom "750. obljetnica grada".

Ne osporavajući stručnost autora grba i studiozni pristup povjerenom mu zadatku, što je posebice vidlj-ivo kroz pisane tragove koje je ostavio u fazi pripre-ma za izradu grba, konačni rezultat, ipak, ne može do-biti prolaznu ocjenu. Prihvaćeni grb inkopatibilan je

Slika 4. Redizajnirani grb za proslavu 750. obljetnice Grada

heraldičkim pravilima zapadne provenijencije, degu-tantno kompozicijski strukturiran i eksplicitno ideo-loški profiliran. Spomenute manjkavosti proizlaze iz osnovne autorove nakane (ili zahtjeva naručioca) da kroz sadržaj grba istakne sveukupnost kulturno-povi-jesne baštine Grada i osnovne ideološke premise nje-gova daljeg razvoja. Takav, u osnovi eklektički pri-stup, impregniran mnoštvom međusobno suprotstavl-jenih simbola, teško da je i mogao rezultirati nekim kvalitetnijim rješenjem. Upravo zato, početkom 90-ih godina, u sasvim drugačijem političkom ozračju, samo nakon nekoliko godina službene uporabe spomenutog grba, dana je inicijativa za izradu novog.

III. SADAŠNJI GRB GRADA

Pravne pretpostavke da bi Grad mogao dobiti novi grb sadržane su u Zakonu o lokalnoj samoupravi i upravi (NARODNE NOVINE 1992.: 2183-2191). U članku 9. Zakona utvrđeno je da županija, grad ili općina mogu imati svoj grb, ali ne bilo kakav. Njegov izgled morao bi biti sukladan povijesnom grbu kojega je jedinica lokalne samouprave nekoć imala⁶, izgrađen po pravilima heraldike, te se dovoljno razlikuje od grba druge jedinice lokalne samouprave. O tomu da li su spomenuti kriteriji zadovoljeni odlučuje Ministarstvo pravosuđa i uprave, te ga shodno tome, odobrava ili ne odobrava.

Nekoliko mjeseci prije donošenja Ukaza o pro-glašenju Zakona o lokalnoj samoupravi i upravi, na

⁶ Zakonom se ne precizira što je to povijesni grb, ali čini se da nećemo pogriješiti ako kažemo da se pod povijesnim grbom, u pravilu, podrazumijeva najstariji sačuvani grb.

Slika 5. Sadašnji grb Đakova

osnovu prethodnih dogovora, Skupština općine Đakovo je na temelju članka 39. Odluke o organizaciji i radu Izvršnog vijeća Skupštine općine, na svojoj 52. sjednici održanoj 4. lipnja 1992. godine, zaključila da se Ivanu Tuni Jakiću, akademskom slikaru iz Osijeka, povjeri izrada idejnog rješenja revizije grba Grada. Točna rekonstrukcija onoga što se dalje dešavalo do konačnog prihvaćanja novog grba, na osnovu do sada dostupnih podataka, nije moguća.

Relativno brzo, Skupština općine je, na svojoj 21. sjednici održanoj dana 22. prosinca 1992. godine, donijela Odluku o utvrđivanju novog grba (SVOĐ 1992.: 1). U članku 1. Odluke ističe se da grb grada Đakova ima oblik stiliziranog štita omjera 5:4. "U središnjem dijelu grba je crkva neoklasističkog sloga. S lijeva i desna od ulaznih vrata crkve nalaze se dva sveca. S desne heraldičke strane sv. Petar, koji u desnici drži mač, a u ljevici knjigu. S lijeve heraldičke strane je sv. Pavao koji u desnici drži knjigu, a u ljevici ključ. Između svetaca nalazi se prozor oblika prekriženog kruha. S lijeve i desne strane krovništa tornja nalaze se dvije šestokrake zvijezde."

Nisu izostavljene ni boje: zlatna (obrub), karmen crvena (krovnište tornja), žuta (aureole i zvijezde), zelena (podloga) i ultra-marin plava (pozadina).

Da bi grb i zvanično bio prihvaćen trebalo je još ishoditi odobrenje Ministarstva uprave. U tu svrhu Stručna služba Grada uputila je dopis Arhivu Hrvatske i zatražila potvrdu "da je predloženi grb povijesni grb Grada Đakova." (DMĐ 1/6) U odgovoru na ovu molbu, koji je potpisao ravnatelj Arhiva Hrvatske Josip Kolanović, rečeno je da predloženi grb ne odgovara

povijesnom grbu grada Đakova, i to ponajprije stoga što su zamijenjena mjesta svecima, ali i zbog nekih drugih, manje značajnih razloga: izgleda pročelja crkve, atributa svetaca i njihove odjeće (DMĐ: 1/10).

Usljedile su neophodne korekcije, a nakon njih i zahtjev Ministarstvu uprave. Uz zahtjev je priložena i Odluka o utvrđivanju grba Grada, Odluka o privremenom ustrojstvu Grada Đakova, mišljenje Arhiva Hrvatske i slikovni prikaz grba. Rješenjem od 16. studenoga 1993. godine (DMD: 1/5) Ministarstvo uprave odobrilo je predloženi grb kao grb Grada Đakova. Prihvaćeni grb tek se neznatno razlikovao od onog opisanog u Odluci o utvrđivanju grba grada Đakova. Razlike su sljedeće: 1) u Odluci stoji da je u središtu grba crkva neoklasističkog sloga, a u Rješenju župna crkva Svih svetih (ne spominje se neoklasistički slog, a crkva je nazvana njenim punim imenom) 2) za sv. Petra kaže se u Odluci da u desnici držio mač, a u ljevici knjigu, dok sv. Pavao u desnici drži knjigu, a u ljevici ključ. U Rješenju je to izmijenjeno: sv. Petar u desnici drži ključ, u ljevici knjigu, a sv. Pavao u desnici mač, u ljevici knjigu.

Prihvaćanjem grba Grada od strane Ministarstva uprave činilo se da su dileme oko izgleda povijesnog grba Đakova i valjanosti njegova najnovijeg redizajniranja stvar prošlosti. No, nije bilo tako. Dana 24. studenoga, samo osam dana nakon Rješenja Ministarstva uprave, u dnevnim novinama izašao je članak pod naslovom "Đakovo ima svoj grb" (GS 1993.: 15). Autor članka koji je pisanju pristupio aljkavo i neodgovorno, a uz to očito nije bio upoznat s korekcijama Odluke objavljene u Službenom vjesniku općine Đakovo, prepisao je dijelove 1. članka iste i preneseni opis predstavio kao recentni grb Đakova. Na taj članak reagirao je Antun Jarm člankom "Đakovo ima svoj grb?" (GS 1993: 23). U njemu se ukazuje na učinjene pogreške i ističe, između ostalog, i jedan novi moment kojem se nije pridavalo dovoljno pozornosti. Naime, tvrdi on, i to s pravom, da se Petar na slikama uvijek prikazivao s kratkom kovčavom kosom i isto takvom bradom. Nasuprot Petru, Pavao "ima ili nema kosu, ali je uvijek prikazan s dugom bradom."

Istog dana kada je objavljen ovaj članak dr. Jarm uputio je i dopis Gradskom vijeću grada Đakova (DMĐ: 1/2) u kome je eksplicirao nedostatke najnovijeg rješenja grba te apelirao da se počinjene greške korigiraju. U protivnom, istaknuo je, bila bi to prvorazredna kulturna sramota.

Iako su osnovne zamjerke iznesene u dopisu usvojene, A. Jarm još jednom se javno očitovao (GS 1994.: 13). Ovaj puta ukazao je na nepodudarnost službeno usvojenog (sadašnjeg) grba i teksta Odluke o uporabi

grba Grada (SGGĐ 1994.: 1) te površnog opisa grba koji je, mišljenja sam, više odraz skromne kulture govorenja i pisanja sastavljača teksta, nego li nekih suštinskih pogrešaka.

U Odluci o načinu i zaštiti uporabe grba Grada, jednom od zadnjih službenih dokumenata Grada u kojem se spominje grb, kaže se: "Grb grada Đakova ima oblik stiliziranog štita koji s donje strane završava polukrugom, čija je visina prema širini 5:4. U središnjem dijelu grba je pročelje Župske crkve Svih svetih. S lijeva i desna od ulaznih vrata crkve nalaze se dva sveca. S desne heraldičke strane sv. Petar koji u desnici drži ključ, a u ljevici knjigu. S lijeve heraldičke strane je sv. Pavao koji u desnici drži mač, a u ljevici knjigu. Između svetaca nalazi se prozor oblika prekriženog kruha. S lijeve i desne strane krovišta tornja nalaze se dvije šestokrake zvijezde." (SGGĐ 1994.: 1)

POPIS LITERATURE I GRADE

- DEKKER, Hedviga, 1959.: Đakovo i njegova okolica kroz kulturno historijske spomenike, Đakovo
- DOSJE Muzeja Đakovštine, Đakovo
- FILIPEC, Krešimir, 1998.: Srednjovjekovno groblje Đakovo (magistarski rad), Zagreb
- JARM, Antun, 1993.: Đakovo ima svoj grb?, Glas Slavonije, 26. studenoga 1993.
- JARM, Antun, 1994.: Grb spoticanja, Glas Slavonije, 7. veljače 1994.
- JARM, Antun, 1997.: Grb grada Đakova, Đakovački glasnik, 8. svibnja 1997.
- LASZOWSKI, Emilije, 1932.: Grbovi Jugoslavije, Zagreb

PAPIĆ, Tone i VALENČIĆ, Božica, 1990.: Župna crkva Svih svetih, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, Prilog uz broj 14/1988 i 15/1989.

ŠULJAK, Andrija, 1979.: Đakovo biskupski grad, Đakovo V.B., 1993.: Đakovo ima svoj grb, Glas Slavonije, 24. studenoga 1993.

- *****, 1995.: Fotomonografija starog Đakova, Đakovo
- *****, 1990.: Leksikon ikonografije, liturgije i simbolike zapadnog kršćanstva, Zagreb
- *****, 1992.: Narodne novine, 90/1992., Zagreb
- *****, 1994.: Službeni glasnik grada Đakova, 1a/1994., Đakovo
- *****, 1984.: Službeni vjesnik općine Đakovo, 10/1984., Đakovo
- *****, 1986.: Službeni vjesnik općine Đakovo, 3/1986., Đakovo
- *****, 1992.: Službeni vjesnik općine Đakovo, 6/1992., Đakovo

KRATICE

- DMD - Dosje Muzeja Đakovštine
- ĐG - Đakovački glasnik
- GS - Glas Slavonije
- SGGĐ - Službeni glasnik grada Đakova
- SVOĐ - Službeni vjesnik općine Đakovo

SUMMARY

Till the democratic changes in the early nineties, the town coats of arms in the Republic of Croatia, although not officially forbidden by the communists, were very rarely used. This statement also concerned Đakovo. That it was really like that testifies the fact that Đakovo authorities gave the initiative for the design of new coat of arms in the eighties.

The old, historical coat of arms was not in use for decades. Its appearance can be seen at the seal stamp preserved in the Archives of Croatia, photographs published in the book by E. Laszowski "The Coats of Arms in Yugoslavia," the ceiling of the small chapel and the interior of the All Saint's church in Đakovo (the coat of arms from 1885.). We have accepted the coat of arms shown in the book by Laszowski as the historical coat of arms and the reference point for further contemplation.

The historical coat of arms has the shape of shield. In its center there is the facade of the parish church of All Saint's. Between the two classicist pillars there are images of apostles St. Peter and Paul. In the upper part of the shield dominates a roof with small cross and one big six-pointed star at each side.

Although slightly changed, iconographic attributes connected with the images of peter and Paul completely confirm their identity, and the analysis of developing phases of the All Saint's church enables the exact time location of the coat of arms emergence. It was probably in the end of 18th century, after bishop Krtica had the church restored by building the classicist facade, and when, a few years later, bishop Mandić had the tower in 1984. Municipal assembly of Đakovo initiated the making of new coat of arms because it has not been established in the newer history, according to the Commission for establishing the town coat of arms. The commission chose Prof. Vasilije Pejović for the project of new coat of arms. He made the sketch for the new coat of arms, which was accepted in March 1986. Not trying to dispute the professionalism of the author's project, the final result was not satisfying. The

accepted coat of arms was incompatible with heraldic rules of western provenance, repulsively structured and clearly defined in the ideological sense. These defectivenesses originated from the basic author's intention to stress cultural and historical heritage of Đakovo through the contents of the coat of arms, as well as the basic ideological premises of its further development. Such eclectic attitude could hardly result with high-grade solution.

That was the reason why, in the early nineties, in completely different political atmosphere, a new initiative for creation of a coat of arms arose. This time the project was entrusted with Ivan Tuna Jakić, academic painter from Osijek.

The latest coat of arms was approved by Ministry of administration and accepted by town authorities in 1993. It was a re-designed historical coat of arms adapted to modern times. There were some obvious mistakes concerning inappropriate arrangement of iconographic attributes of the saints and Dr. Antun Jarm reacted. His objections were mostly accepted.

The final appearance of the coat of arms is described in the Act on the way and protection of the town's coat of arms: "The coat of arms of Đakovo has the shape of stylized shield which ends with semicircle at the bottom, with height and width proportion of 5:4. In the middle of the coat of arms is the facade of the parish church All Saints. At the left and at the right side of the entrance doors are two saints. At the right side is St. Peter holding a key in his right hand, and a book in his left hand. At the left side is St. Paul holding a sword in his right hand and a book in his left hand. Between the saints there is a window looking like crossed bread. At both sides of the roof there are two six-pointed stars. The colours of the coat of arms: Encircling line of the coat of arms and the shield is gold. The roof of the church tower is red. The stars and halos are yellow. The church is placed at the green grass. The background of the coat of arms is blue."